

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

На седници Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду, одржаној 9. јула 2026. године, именована је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације кандидата Душана Марковића под насловом „Представе француских социјалиста о југословенском уређењу током 1960-их“, у следећем саставу: проф. др Марко Симендић, редовни професор, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука (ментор), проф. др Ђорђе Павићевић, редовни професор, Универзитет у Београду – Факултет политичких наука и др Данило Шаренац, виши научни сарадник, Институт за савремену историју. Комисија је прегледала и оценила наведену дисертацију, те на основу мишљења свих чланова једногласно подноси Наставно-научном већу Универзитета у Београду - Факултета политичких наука:

ИЗВЕШТАЈ

о прегледу и оцени докторске дисертације

1. Основни подаци о кандидату

Душан Марковић је рођен 4. априла 1983. у Београду. Основну школу и Земунску гимназију завршио је у Београду са највишом просечном оценом и Вуковом дипломом. Завршио је Филозофски факултет Универзитета у Београду, Одељење за историју, 2010. године, са просечном оценом 9,22, чиме је стекао звање дипломирани историчар. Тема дипломског рада на катедри за историју Југославије му је била „Осми конгрес СКЈ 1964. године и привредна реформа“.

Мастер студије на Факултету политичких наука Универзитета у Београду, модул

„Политичка теорија, политичка социологија и институције“, уписао је 2013. године. Просечна оцена му је била 10, а тема мастер рада „Интерпретација Марксове и марксистичке мисли у делима Ремона Арона“. Одбраном мастер тезе стекао је звање мастер политиколог. По завршетку мастер студија наставио је са школовањем на Факултету политичких наука, уписао докторске студије политикологије 2015. године и до сада остварио просечну оцену 10. Као гимназијалац је био полазник Семинара историје у Истраживачкој станици Петница, током основних студија млађи сарадник и асистент, а од 2012. до 2019. године је био и руководиоца истог семинара. Од тад је у статусу стручног сарадника – предавача.

Био је студент Београдске отворене школе, а похађао је и више образовних и стручних семинара и конференција у иностранству. За резултате у свом образовању и раду био је добитник више стипендија и награда српске и француске владе. Душан Марковић је кооснивач и коуредник *Синтезиса*, часописа за хуманистичке науке и друштвену стварност. Говори енглески и француски језик. За асистента за ужу научну област „Политичка теорија, политичка историја и методологија политичких наука“ на Факултету политичких наука изабран је у марту 2018. и реизабран 2021. и 2024. године.

Кандидат је објавио следеће радове (избор):

1. Dušan Marković, „Milentije Popović i nacionalno pitanje u Jugoslaviji“, u *Zamišljanje nacije: srpski nacionalni narativi u sporu XX–XXI vek*, ur. Milivoj Bešlin i Balša Delibašić, Beograd, Institut za filozofiju i društvenu teoriju – Klio, 2026, 551–572.
2. Dušan Marković, „Pogled izbliza Vojislava Stanovčića na teoriju i praksu jugoslovenskog samoupravnog sistema“, u: *Vojislav Stanovčić: život posvećen idejama* (ur. Ilija Vujačić i Dušan Marković), Beograd, Udruženje za političke nauke Srbije – Fakultet političkih nauka, 2019, 341–359.
3. Dušan Marković, „Iskustva parlamentarnog sistema Četvrte francuske republike“, u: *Konstitucionalizam i ustavni dizajn u demokratskoj recesiji: zbornik radova sa redovne međunarodne konferencije Udruženja za političke nauke Srbije* (ur. Biljana Đorđević), Beograd, Udruženje za političke nauke Srbije – Fakultet političkih nauka, 2018, 27–43.
4. Dušan Marković, „Interpretacija Marksove misli u delima Remona Arona“, *Godišnjak Fakulteta političkih nauka* 17/XI (jun 2017) 35–51.
5. Душан Марковић, Срђан Мићић, „Сусрети краља Александра и краља Бориса од септембра до децембра 1933. године“, *Токови историје* 1 (2017) 175– 198.

6. Dušan Marković, „Praxis i Francuska: veze, saradnja, odjeci”, *Praxis. Društvena kritika i humanistički socijalizam* (zbornik radova sa međunarodne konferencije o jugoslovenskoj ljevici: Praxis-filozofija i Korčulanska ljetnja škola (1963–1974), Beograd 2012, 329–346.
7. Veljko Stanić, Dušan Marković, Elodie Keiflin, „Danilo Kiš en France : « Exil », création, réception, 1935–1989”, *Bulletin de l’Institut Pierre Renouvin n° 40* (automne 2014), «Littératures et musiques dans les relations internationales XIXe-XXIe siècle», 95–109.

2. Основни подаци о дисертацији

Докторска дисертација под насловом „Представе француских социјалиста о југословенском уређењу током 1960-их“ урађена је у складу са упутством Универзитета у Београду и Правилником о докторским студијама на Универзитету у Београду – Факултету политичких наука. Дисертација садржи захтеване елементе, у које спадају насловна страна на српском језику, насловна страна на енглеском језику, странице са подацима о дисертацији на српском и енглеском језику, садржај, текст тезе са поглављима, списак литературе и извора, биографија кандидата, изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије, те изјава о коришћењу. Дисертација, технички уређена на начин предвиђен правилима Универзитета у Београду, садржи 152 странице. Списак литературе и извора састоји се од коришћене архивске грађе и штампе, те списка од 150 извора и 48 јединица секундарне литературе која укључује научне монографије, чланке из научних часописа и зборника. Посебно истичемо обиље извора на француском језику које је аутор користио.

Дисертација се састоји од увода, закључка и осам (8) поглавља: „Француска 1960-их“, „Особености југословенског социјализма“, „Принципи југословенско-француске идејне размене“, „PSU, његови идеолошки пријатељи и Југославија“, „Ги Моле, SFIO и Југославија“, „CFDT“, „Интелектуални кругови“ и „Један поглед унапред“. Свака целина је на сврсисходан начин даље подељена у одељке чији број варира. Комисија закључује да је ова докторска дисертација, како по форми тако и по садржају и научној суштини, написана у складу са релевантним научним методолошким правилницима, стандардима и условима.

Комисија закључује да је научни рад написан самостално и академски честито и

да је резултат ауторовог изворно осмишљеног и спроведеног истраживања. Комисија констатује да је у погледу форме дисертација урађена у складу са правилима Универзитета у Београду и Факултета политичких наука.

3. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања је рецепција југословенског самоуправљања међу француским социјалистима шездесетих година двадесетог века. У оскудној домаћој и иностраној литератури која се бави овим питањем, заступљена је теза о недовољно информисаним француским левичарима који имају „митске“ представе о југословенском самоуправљању. Ову тезу је кандидат оспорио у дисертацији, проучавајући двосмерни културни трансфер који се одигравао између југословенске државе и француских социјалиста, а посебно у годинама које су претходиле 1968. години када је самоуправљање постало посебно актуелно на француској левици.

„Француски социјалисти“ о којима Марковић пише широк су појам. Поред традиционалне Француске социјалистичке странке SFIO (*Section française de l'Internationale ouvrière* – Француска секција радничке Интернационале), овај појам обухвата и француску „другу левицу“, организације и истакнуте појединце који су шездесетих и седамдесетих година двадесетог века били посебно заинтересовани за концепт самоуправљања. Пре свега, ради се о партији PSU (*Parti socialiste unifié* – Уједињена социјалистичка партија) и синдикату CFDT (*Confédération française démocratique du travail* – Француска демократска конфедерација рада).

Шездесете године двадесетог века одабране су као период снажне ауторефлексije француских левичара која је свој израз пронашла и у испитивању нових идејних решења, укључујући и југословенско самоуправљање. Истовремено, у Југославији економска криза шездесетих година поставља практичне задатке пред самоуправни систем. Француска рецепција теоријских и практичних решења која имају корен у Југославији кулминира 1968. године када самоуправљање добија на актуелности у Француској, те је посебно вредно испитати начине на који су се градиле представе о југословенском социјализму у ранијим годинама. Зато аутор основна питања свог истраживања формулише на следећи начин: „да ли су [француски левичари] били довољно информисани и о југословенским особеностима имали аргументоване ставове“, те шта

су „желели да ураде са готовим југословенским решењима – да ли само да их проучавају у једном таквом друштвеном инкубатору, да ли да их демаскирају и одбаце, или пак да их негде и некако примене“.

У овом раду аутор трага за пореклом, мотивацијама и путевима једне интелектуалне и културне размене између два народа, проучавајући важно питање за историју француске левице друге половине XX века у интеракцији са темељним аспектом историје југословенске економије и друштва. У хронолошком смислу, први научни циљ који је остварен је научна дескрипција која се тиче појединачних елемената рецепције југословенског социјалистичког система у Француској. Постигнута је и научна класификација, дефинисани су историјски актери француске левице, њихове особености и карактеристике њиховог виђења југословенског социјалистичког искуства. На крају, рад нуди научно објашњење различитих фактора утицаја и Марковић доводи у узрочно-последичну везу проучаване елеменате.

Питање односа Француске према овим просторима је једно од најважнијих спољнополитичких дилема и Србије и Југославије у протеклих век и по. Друштвени циљ овог истраживања је да допринесе квалитетнијем разумевању и француске и сопствене позиције у том односу, кроз проучавање природе француског интересовања за југословенски социјализам и нијансирано тумачење културног трансфера на релацији Југославија–Француска.

4. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидат на следећи начин формулише **општу хипотезу** свог истраживања: „Иако припадници француске левице нису располагали потпуним сазнањима о ситуацији у Југославији, њихове представе о карактеру југословенског система нису биле митске – они који су били отворени за моделе хуманог социјализма подржавали су југословенско искуство као експеримент *in vivo*, не планирајући да га примене у Француској неизмењеног.“ Поред опште, Марковић наводи и шест посебних хипотеза:

Прва посебна хипотеза: Југословенска држава је била заинтересована за политичке прилике у Француској и везивала свој углед у иностранству за успех свог социјалистичког система.

Друга посебна хипотеза: Активисти странке PSU су имали најразвијеније односе

са југословенским колегама, али су били одлучни у замерању недовољне демократичности југословенском систему.

Трећа посебна хипотеза: Социјалистичка станка SFIO се водила политичким прагматизмом и логиком државног разлога па је могла да пристане на компромисе са идеолошком савешћу зарад спољнополитичких интереса и да подржава југословенско руководство у његовом антисовјетизму различитих врста.

Четврта посебна хипотеза: Синдикат CFDT је могао отићи најдаље у разматрању могућности примене југословенског искуства у Француској јер га се највише тичала фабричка демократија у ужем смислу.

Пета посебна хипотеза: Независни интелектуалци су били у прилици да остваре најсадржајнију размену са југословенским теоретичарима самоуправљања, а нарочито са филозофским кругом око часописа Praxis и „Корчуланске летње школе“.

Шеста посебна хипотеза: На однос француских левичара према југословенском искуству је негативно утицала изградња самоуправних модела у Француској, јер су у тој компарацији његове мане долазиле до изражаја.

5. Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација кандидата Душана Марковића структурирана је у складу са предметом, циљевима и постављеним хипотезама. У односу на пријаву дисертације, уважавајући сугестије ментора, аутор је променио структуру прве три целине, без садржинских измена. Први део дисертације је у њеној завршној верзији организован тако да се прво бави Југославијом, те Француском, а онда идејном разменом између ове две државе, уместо да аргумент представља компаративно, у хронолошки раздвојеним целинама, онако како је то било у пријави. На овај начин читаоцу је олакшано праћење и разумевање француског и југословенског историјског и идејног контекста. Ова измена отворила је простор за фокусирање на актере: PSU, SFIO и Ги Моле, CFDT и француски интелектуалци. У пријави дисертације, ове теме су биле део четврте и пете целине али с обзиром на њихову важност и велики обим проучене грађе, аутору је сугерисано да их истакне у посебне целине. Аутор је ову сугестију ментора прихватио.

Прво поглавље бави се приликама у Француској 1960-их година. Аутор се у овом поглављу бави сложеном улогом Де Гола у обликовању политичких прилика у

Француској. Марковић се посебно бави појавом и развојем француске „друге левице“, значајне за рецепцију југословенског социјализма у Француској. Неколико тема се издвајају: опис деловања организација попут Уједињене социјалистичке партије (PSU), синдиката Француска демократска конфедерација рада (CFDT) и бројних интелектуалаца, те разматрања улоге штрајкова и побуна 1968, као и појам „револуционарног реформизма који је био у основи највећег броја самоуправних идеја у Француској тог времена“.

Друго поглавље такође доприноси осветљавању историјског и идејног контекста и тиче се прилика у Југославији. Укратко су описани релевантни аспекти развоја државе, прво по совјетском обрасцу, а затим и на самоуправни начин. У овом поглављу Марковић описује економски развој Југославије 1960-их али и 1950-их година и настојањима да се успостави тржишни социјализам. Посебан акценат је на теоријским и практичним аспектима самоуправљања, а поглавље се бави и синдикатима, с обзиром на значај који су имали за трансфер идеја ка синдикатима у Француској.

Треће поглавље тиче се трансфера политичких идеја између Југославије и Француске. Аутор се бави контактима који претходе размени 1960-их година, укључујући и улогу социјалиста у превазилажењу идеолошке и медијске блокаде коју су француски комунисти наметали након 1948. године. Акценат је на информисаности француских истраживача током 1960-их година о специфичностима југословенског социјализма и њиховим практичним импликацијама. У другом делу поглавља Марковић се бави употребом унутрашњег уређења у спољнополитичке сврхе, односно активностима југословенских теоретичара и политичара да југословенско уређење учине инспирацијом, ако не и узором, за Западне државе.

У четвртном поглављу аутор се бави перцепцијом југословенског самоуправног социјализма код чланова и идеолошких савезника Уједињене социјалистичке странке PSU. Поглавље обрађује све важне елементе трансфера идеја: начине и средства преношења информација о Југославији, врсту информација за које су били заинтересовани, политичке прилике које су додатно подстакле сарадњу (подршка југословенских власти PSU, сагласност око спољнополитичких питања), као и специфичности слике о југословенском уређењу и размишљања о правцима примене неких његових аспеката у Француској.

Пето поглавље тиче се социјалиста из странке SFIO. Марковић наглашава важност посете француске делегације на челу са Гијем Молеом Југославији 1964. године, као и његове књиге *Социјализам према Титу*, објављене у Паризу 1971. године, која

афирмативно говори о југословенском уређењу. Марковић наглашава да је основни мотив SFIO био спољнополитички и усмерен против совјетског експанзионизма. У том смислу су SFIO биле важније опште југословенске разлике у односу на источни блок и Совјетски савез, него што су се детаљно бавили унутрашњим специфичностима југословенског самоуправљања.

У шестом поглављу Марковић се бави синдикатом CFDT, перцепцијом југословенског социјализма и његовим контактима са Савезом синдиката Југославије. Сарадња са југословенским партнерима била је богата и тицала се размене делегација, међусобних студијских посета, а посебан израз је добијала у публикацијама које је CFDT објављивао у Француској и које су биле посвећене увођењу самоуправљања и разматрању односа са југословенском страном.

Тема седмог поглавља су француски интелектуалци. Први део се тиче сусрета с југословенским интелектуалцима окупљеним око часописа *Praxis*, док се други бави Лисјеном Голдманом, Жоржом Ласером, Пјером Навилом и Албером Мајстером, француским интелектуалцима који су се у својим радовима посвећеним савременим марксистичким идејама бавили и социјализмом у Југославији.

Осма целина најављује закључна разматрања бавећи се француским социјализмом 1970-их година и скицирањем места које југословенски социјализам има у новим, другачијим приликама у обе земље. У закључку Марковић нуди свој општи суд о француском односу према Југославији и југословенском социјализму.

6. Методе које су примењене у истраживању

Аутор је архивску грађу и друге изворе подвргнуо историографској методи критике извора, која се састоји од унутрашње и спољашње критике и која подразумева утврђивање аутентичности и веродостојности извора. Кад је реч о основним методама, од аналитичких Марковић је користио анализу и специјализацију, а од синтетичких индукцију, генерализацију и синтезу. Рашчлањивање сложених мисаоних система француских социјалиста било је предмет анализе, њихово прецизније разумевање резултат специјализације, а у испитивању улоге југословенског система у изградњи тих мисаоних система кандидат ослонио се на синтезу. Од општенаучних метода у раду је коришћена компарација, значајна за утврђивање синхронијских и дијахронијских

сличности и разлика у проучаваном културном трансферу и судовима релевантних историјских актера.

Извори које је кандидат користио могу се разврстати у четири групе. Прво, ту су часописи партија и синдиката, али и друге публикације ових организација. Друго, подједнако значајно место заузели су и теоријски часописи блиски левичарским идејама. Треће, многи интелектуалци и истакнути левичари су писали о југословенском социјализму, те кандидат наводи радове бројних аутора. Четврто, за проучавање контекста кандидат се ослонио и на разноврсну архивску грађу политичких организација којима се бавио у раду.

Скуп техника и метода које је Марковић користио у својој докторској дисертацији прати савремене стандарде у проучавању историје идеја. Приступ заснован на проучавању културног трансфера наглашава важност друштвених актера и омогућава кандидату да сагледа вишеструке рецепције слојевитог скупа политичких идеја које везујемо за самоуправљање – од теоријских и практичних узора југословенским идеолозима, преко југословенске артикулације идеје, затим њеног читања од стране француске левеце и, на крају, повратно, југословенског виђења француске рецепције. Такође, истраживање рецепције политичких идеја које почива на критици извора, анализи теоријских аргумената и проучавању њиховог историјског контекста својствено је кембричком приступу историји политичке мисли. Пишући о идејама самоуправног социјализма, француски левичари теже да остваре конкретне политичке циљеве, те је целовитије значење текста тешко реконструисати без познавања контекста. У том смислу, Марковић се није бавио само тиме шта у одређеним рецепцијама југословенских политичких идеја *пише*, већ и тиме шта политички актери, од француских левичара до југословенских власти, *раде* када (ре)интерпретирају југословенско самоуправљање.

7. Остварени резултати и научни допринос докторске дисертације

Кандидат је успешно одговорио на истраживачка питања и остварио резултате које је најавио у пријави дисертације: „да ли су [француски левичари] били довољно информисани и о југословенским особеностима имали аргументоване ставове, или су њиховим дискурсима доминирале митске представе“ и шта су желели да *ураде* са готовим југословенским решењима, али и каква је улога југословенске државе била у

овим (француским) настојањима. Чврсто засновано на бројним оригиналним изворима, ово истраживање остварује значајан научни допринос и у домаћим и у светским оквирима. Тек неколико научних радова дотиче се ове теме. Међу њима је монографија Франка Жоржија која се француским погледом на југословенско самоуправљање бави на општи начин, у дужем проучаваном периоду (1948-1981) и то пре свега у контексту стварања самоуправних политика у Француској. Марковићева дисертација не само да има другачији истраживачки фокус од Жоржијеве монографије, већ нуди и сасвим нова тумачења, први пут користећи и југословенске и француске изворе.

8. Закључак комисије

Комисија за преглед и оцену докторске дисертације истиче да је докторска дисертација Душана Марковића под називом „Представе француских социјалиста о југословенском уређењу током 1960-их“ урађена у складу са прихваћеном пријавом и као таква представља оригинално научно дело. Дисертација испуњава методолошке стандарде и нуди аргументацију који се захтевају од научног рада овог обима. Докторска дисертација је урађена у складу са усвојеним пројектом и одобрењем Наставно-научног већа Факултета политичких наука. Методолошки оквир истраживања је прецизно формулисан, коришћено је обиље извора, као и релевантна и обимна научна литература. Аргументација је прецизно и прегледно изложена.

Докторска дисертација Душана Марковића представља значајан допринос корпусу научних радова на ову тему. Он се издваја бар на два начина. Пре свега, ради се о једном темељном истраживању заснованом на пажљивом читању и интерпретацији великог броја релевантних извора, чак и по стандардима који важе за добре научне монографије. Затим, аутор је на темељан и обазрив начин приступио тумачењу извора, те међу малобројне постојеће интерпретације унео нова и изнијансирана читања различитих аспеката рецепције идеје самоуправљања у Француској.

На основу претходно изнетих оцена, Комисија предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука да прихвати овај Реферат, формира комисију за одбрану у истом саставу и одобри одбрану докторске дисертације под називом „Представе француских социјалиста о југословенском уређењу током 1960-их“ кандидата Душана

Марковића, те проследи дисертацију, Реферат и своју Одлуку у даљу процедуру Већу научних области правно-економских наука Универзитета у Београду.

У Београду, 30. јула 2026. године

Комисија за преглед и оцену докторске дисертације

проф. др Марко Симендић, редовни професор
Универзитет у Београду – Факултет политичких наука
(ментор)

проф. др Ђорђе Павићевић, редовни професор
Универзитет у Београду – Факултет политичких наука

др Данило Шаренац, виши научни сарадник
Институт за савремену историју, Београд